

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	การพัฒนาศูนย์ศึกษาระดมชาติกองทัพบก (บางปู) เฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา มหาราชินี เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลน โดยใช้กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา
ชื่อนักศึกษา	กิตติ ยงค์สงวนชัย
รหัสประจำตัว	54M74740104
ปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชา	สิ่งแวดล้อมศึกษา
ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	อาจารย์ ดร.สุนทรี จินธรรม
กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นนรภัส ถกลภักดี

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาศูนย์ศึกษาระดมชาติกองทัพบก (บางปู) เฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา มหาราชินี เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลน 2) พัฒนาศูนย์ศึกษาระดมชาติกองทัพบก (บางปู) เฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา มหาราชินี เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลน โดยใช้กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา 3) พัฒนาและประเมินชุดฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลนสำหรับยุวอาสาสมัครบางปู และ 4) ประเมินผลการใช้ศูนย์โดยใช้ชุดฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลนและศึกษาความพึงพอใจของยุวอาสาสมัครบางปูต่อการการเรียนรู้ในศูนย์ฯ และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว โดยการวิจัยแบบผสมวิธี แบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาศูนย์ฯ ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลน ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลคือ บุคลากรของศูนย์ฯ และนักท่องเที่ยวที่มาทัศนศึกษา เลือกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล คือแบบสัมภาษณ์ ระยะที่ 2 ดำเนินการพัฒนาศูนย์ฯ โดยการสนทนากลุ่ม จากผู้อำนวยการศูนย์ฯ เจ้าหน้าที่ นายกเทศมนตรี ปลัดเทศบาลบางปู ครูและนักท่องเที่ยว จำนวน 12 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ ประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่ม นำผลที่ได้มาพัฒนาศูนย์ฯ และประเมินศูนย์ฯ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านศูนย์เรียนรู้และสิ่งแวดล้อมศึกษา จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ระยะที่ 3 พัฒนาชุดฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลนสำหรับยุวอาสาสมัครบางปู และประเมินชุดฝึกอบรมโดยผู้เชี่ยวชาญด้านศูนย์เรียนรู้ 2 คน และด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา 3 คน รวม 5 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบประเมินชุดฝึกอบรม ระยะที่ 4 ทดลองและประเมินผลการใช้ศูนย์ฯ โดยใช้ชุดฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลน กลุ่มตัวอย่าง คือยุวอาสาสมัครบางปู จำนวน 32 คน โดยเลือกแบบเจาะจง และศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว จำนวน 100 คน ใช้วิธีสุ่มแบบบังเอิญ เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล คือ แบบทดสอบความรู้มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป มีค่าความยากง่ายเป็นรายข้อ อยู่ระหว่าง 0.34 – 0.50 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.87 แบบวัดเจตคติ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.88 แบบวัดทักษะการสื่อความหมาย มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.82 แบบสอบถามความพึงพอใจของยุวอาสาสมัครบางปูต่อการเรียนรู้ในศูนย์ฯ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.91 และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.93 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพปัญหาของศูนย์ศึกษาระรรมชาติกองทัพบก (บางปู) พบปัญหาการขาดแคลนสื่อแผ่นพับ และเอกสารเผยแพร่องค์ความรู้แก่นักท่องเที่ยวโดยเฉพาะด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลน ปัญหาด้านวิทยากรให้ความรู้ มีไม่เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยวซึ่งมีจำนวนมาก ปัญหาด้านการจัดการภายในศูนย์ฯ ปัญหาป้ายสื่อความหมายในสถานีเรียนรู้ชำรุดและไม่เพียงพอ ปัญหาการจัดระบบความปลอดภัยเพื่อดูแลนักท่องเที่ยว สำหรับความต้องการพัฒนาศูนย์ฯ นั้นมีหลายประการ ได้แก่ ต้องการให้พัฒนาสถานีเรียนรู้ เส้นทางเดินธรรมชาติ แก้ไขปรับปรุงป้ายสื่อความหมายและป้ายบอกเส้นทาง เพิ่มจำนวนสื่อเผยแพร่ความรู้ จัดทำชุดฝึกอบรม และต้องการเพิ่มวิทยากรภายในศูนย์ฯ สำหรับเป็นมัคคุเทศก์นำชมให้เพียงพอกับปริมาณนักท่องเที่ยว

2) ผลการพัฒนาศูนย์ศึกษาระรรมชาติกองทัพบก (บางปู) ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลน มีขั้นตอนการพัฒนาศูนย์ฯ คือ 1) ประชุมวางแผนการพัฒนา 2) สร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือ 3) ดำเนินการพัฒนาศูนย์ฯ โดยใช้กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษาในการพัฒนาความรู้ เจตคติ และทักษะการสื่อความหมายด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลน โดยการจัดทำสถานีเรียนรู้ภายในศูนย์ฯ จำนวน 12 สถานี ได้แก่ (1) โกงกางใบใหญ่ (2) แสมขาว (3) แสมทะเล (4) ชะคราม (5) โพทะเล (6) ลำพู (7) ปลายกระเจิง (8) ปูแสม, ปูก้ามดาบ (9) หอยแดง (10) นกชายเลน สัตว์หน้าดิน หาดโคลน ป่าชายเลนและชายะ (11) บ้านของนกน้ำ และ (12) พื้นที่ชุ่มน้ำบางปู ป่านี้มีชีวิต จัดทำป้ายสื่อความหมาย ป้ายบอกเส้นทาง และป้ายชื่อพรรณไม้ทุกสถานี จัดทำห้องเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยการปรับปรุงอาคารศูนย์ฯ ทำห้องเรียนรู้ ชุดนิทรรศการให้มีความพร้อมสำหรับการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน และการท่องเที่ยว อีกทั้งพัฒนาเส้นทางเดินธรรมชาติ ชุดฝึกอบรม สื่อเผยแพร่ความรู้ ได้แก่ แผ่นพับ วัสดุทัศนัยการอนุรักษ์ป่าชายเลน และจัดตั้งชมรมยุวอาสาสมัครบางปูสำหรับเป็นยุวมัคคุเทศก์นำชม และ 4) การประเมินศูนย์ฯ โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก

3) ผลการพัฒนาชุดฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลนสำหรับยุวอาสาสมัครบางปู พัฒนาโดยใช้กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา การอนุรักษ์ป่าชายเลน ทฤษฎีการเรียนรู้และหลักการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ ที่ประกอบด้วย หลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมาย เนื้อหา การนำไปใช้ และทำการประเมินผลคุณภาพชุดฝึกอบรมโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่าอยู่ในระดับมาก

4) ผลการประเมินการใช้ศูนย์ฯโดยใช้ชุดฝึกอบรม พบว่า ยุวอาสาสมัครบางปู มีความรู้ เจตคติ ทักษะการสื่อความหมายหลังการอบรม เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และยุวอาสาสมัครบางปูเพศชายและหญิง มีความรู้ เจตคติ และทักษะในการสื่อความหมายด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลน ไม่แตกต่างกัน โดยการศึกษาความพึงพอใจของยุวอาสาสมัครบางปูต่อการเรียนรู้ในศูนย์ฯ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.54$, S.D.= 0.94) และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.55$, S.D.= 0.94)

คำสำคัญ : ศูนย์ศึกษาระรรมชาติ การอนุรักษ์ ป่าชายเลน สิ่งแวดล้อมศึกษา

Thesis Title Development of Bangpu Natural Education Centre to Commemorate the 72nd Anniversary of Her Majesty Queen Sirikit as a Tourist Attraction for Mangrove Forest Conservation by Environmental Education Process

Student Kitti Yongsanguanchai

Student ID 54M74740104

Degree Doctor of Philosophy

Field of Study Environmental Education

Thesis Advisor Dr.Soontaree Cheentam

Thesis Co – Advisor Assistant Professor Dr.Pannraphat Takolpuckdee

ABSTRACT

The objectives of this research were to 1) study the problems and the needs concerning the development of the Bangpu natural education centre to commemorate the 72nd anniversary of Her Majesty Queen Sirikit for mangrove forest conservation, 2) develop the Bangpu natural education centre to commemorate the 72nd anniversary of Her Majesty Queen Sirikit for mangrove forest conservation using an environmental education process, 3) develop and evaluate the training set of mangrove forest conservation for Bangpu conservation volunteer youths, and 4) evaluate the use of center using training set on mangrove conservation and study the satisfaction of Bangpu volunteer youths and the satisfaction of tourists. This mixed method research was divided into 4 phases. Phase 1; the problems and the needs for the development of the Bangpu natural education centre for mangrove forest conservation were investigated. In-depth interviews of 10 key informants were carried out. They were purposively selected from the officers at the centre and also from tourists. Phase 2; the Bangpu natural education centre was developed by 12 experts as well by focus group discussions of directors and officers of centre, mayors and municipal clerks, teachers and tourists. Focus group questions were used as the tool then developed and evaluated by 5 experts with a rating scale questionnaire. Phase 3; the training set for mangrove forest conservation was developed and evaluated by 5 experts namely 2 learning centre experts and 3 environmental education experts. Phase 4; trial the use of center 32 Bangpu conservation volunteer youths were selected by purposive sampling. In addition, 100 tourists were selected by accidental sampling to be trained. A Knowledge test with a discrimination value over 0.20, a difficulty index between 0.34 – 0.50 and a reliability of 0.87 was the first tool for this phase. An attitude test with a reliability of 0.88, a communication skills test with a reliability of 0.82, a satisfaction of the youths on learning at center with a reliability of 0.91 and questionnaire for the tourists who were traveled at the center with a reliability of 0.93 were also used as the tools. The data were analyzed by percentage, mean, standard deviation, dependent t-test and content analysis for qualitative data.

The results were as follows:

1) Various problems were identified such as a lack of media, leaflets and documents for promotion, especially of the mangrove forest conservation. There was an inadequate number of lecturers, problems with management, explanatory signs were damaged and there were not enough of them, and there was inadequate safety management for development. The needs to develop center composed of developing learning station, provided nature trail, improved communicate signs and route signs, more labels providing explanations of direction at each learning station of the training set and increased the amount of lecturers for tour guide comply with tourists.

2) The development of the Bangpu natural education centre to commemorate the 72nd anniversary of Her Majesty Queen Sirikit for mangrove forest conservation using an environmental education process had the following steps: 1) planning to develop, 2) construct a network, 3) operating to develop using environmental education principle for constructing knowledge, attitude and skill of communication and installed 12 learning stations within center namely: (1) red mangrove, (2) white mangrove, (3) sea mangrove, (4) sea blites, (5) Portia trees, (6) cork trees, (7) giant mudskippers, (8) mangrove crabs, fiddler crabs, (9) red clams, (10) waders (sandpipers), benthic animals, mud flats, (11) water fowl bird habitat, and (12) Bangpu wetland with forest is livable. Provided the explanatory labels and species names were developed. Moreover, the environmental education rooms were renovated for training and site visits. Additionally, nature trails, a training curriculum, a training set, a VDO and a club of youths for communicating about for mangrove forest conservation, and 4) the evaluation of the Bangpu natural education centre was at a high level.

3) The training set on mangrove forest conservation for the Bangpu conservation volunteer youths was developed based on the principles of environmental education, mangrove forest conservation, learning theory and Tylor's theory. It was composed of principles and reasons, purpose, contents, application and evaluation. The evaluation of the quality of the learning set was found to be at a high level.

4) The results of trial with the use of training set on mangrove conservation revealed that knowledge, attitude and skill for communicate higher than before training at the significance level of 0.05. In addition, there was no significant difference between genders concerning knowledge, attitude and skills for effective communication. The satisfaction of the Bangpu conservation volunteer youths regarding to learn at center was at a high level ($\bar{X} = 3.54$, S.D.= 0.94), and the satisfaction of the tourists who were traveled at the center were at a high level ($\bar{X} = 3.55$, S.D.= 0.94).

Keywords: Natural Education Centre, Conservation, Mangrove Forest, Environmental Education